

Dr. Szederjei Ákos erdőmérnök

Az erdélyi havasok alján, Seles-tyehután, 1911-ben erdész-vadász család szülötteként látta meg a napvilágot.

Az erdő és a vadon élő állatvilág ismeretét és szeretetét földbirtokos erdőgondnok nagypapja és erdőmérnök édesapja mellett tanulta. Ez meghatározta pályaválasztását és végigkísérte egész életét.

A családi háttér ugyanúgy, mint a piarista gimnázium rendje, szigorú kötelességtudatra, fegyelemre és szívós kitartásra nevelte. Mindez segítette őt abban, hogy az élete során felmerülő nehézségeket sikerült mindig legyőznie.

Az erdők koronás fővadjának, a gímszarvasnak tisztelete és megismerésének vágya már gyerekkori vonzalomként élt benne.

Érettségi után a soproni főiskola erdőmérnöki fakultásán tanult. Sikeres pályázatával elnyerte, hogy a kor szokásainak megfelelően az egykori porosz „Német Birodalmi Erdőgazdaság”-ban, (a világhírű ROMINTEN-ben) tanulmányozhassa a szarvas-vadgazdálkodást.

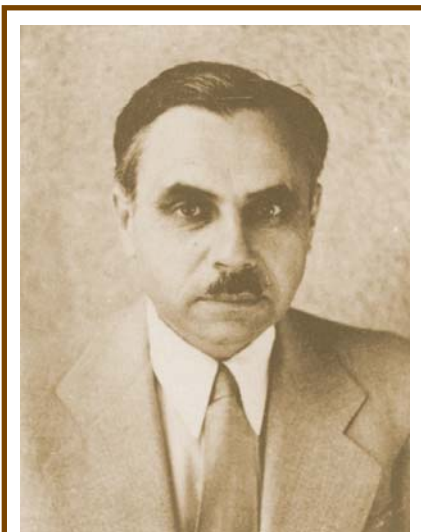
Tapasztalatairól – már gyakornok korában – szakszerű beszámolókat írt a magyar szaklapokban.

Hazatérte után – mint jól képzett fiatal erdőmérnököt – erdőgondnoknak nevezték ki 1939-ben az akkoriban visszacsatolt kárpátaljai Szinevérrre. Itt már megfigyeléseket gyűjtött a kárpáti szarvasokról, farkasokról és hiúzokról. Eredményesen vadászta Horthy kormányzót és főúri vendégeit.

Öt év után a Színi Erdészet vezetőjének nevezték ki, ahol egyik fontos feladata volt az Állami Koronauradalom kormányzói vadászterület medvenvelő- és szaporító kertjének megosztása és kibővítése egy vadászkerettel. A második világháború frontharcai miatt azonban ez a terv nem valósulhatott meg.

(Megj.: Dr. Tóth Sándor „Haragistya ménesvölgy” című kordokumentum értékkönyvében eredeti levéltári okmányokkal alátámasztva írja le a „medvés-kert” Derenk falu lerombolásával és kitelepítésével összefonódó bűteles történetét.)

A háborúban és az azt követő zűrzavaros időkben a gazdátlanul maradt területeken hatalmas mértékű pusztítás keletkezett az egész országban, amely a vadállományt sem kímélte. Rengeteg fegyver került illetéktelen kezekbe, miközben a hivatásos vadőröknek le kel-

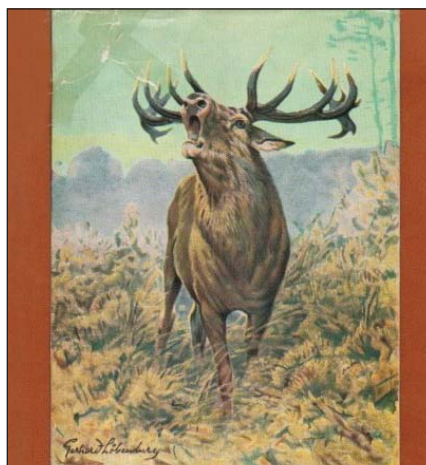

Dr. Szederjei Ákos a huszadik századi vadászattudomány kutatásának és oktatásfejlesztésének meghatározó személyisége. Az OEE igazgatósági választmányi tagja volt, rendszeresen publikált az Erdészeti Lapokban.

lett adniuk a fegyverüket. Különösen a szarvasállomány károsodott, becslések szerint 75-80%-a „eltűnt”.

1945-ben az erdők nagy része állami tulajdonba került. Az ebben az évben hozott miniszteri rendelet megszüntette a földtulajdonhoz kötött vadászati jogot, és ezt az állami irányítás kezébe adta.

Az ideiglenes kormány földművelődésügyi minisztere, Nagy Imre, Szendy-Moldován Lászlót bízta meg a minisztérium Állattenyésztési Főosztálya keretén belül a Vadászati és Halászati Osztály megszervezésével.

SZARVAS

A kinevezett hivatalnokok (akkori szóhasználat: előadók) között volt Hauer Lajos jogász, a Földbirtok Rendezési Főosztályról, Orbán László a Gödöllői Koronauradalomból, Ferenci Tibor vadászati felügyelő Baranya megyéből.

1946-ban megalakult a Magyar Állami Erdőközpont (MALLERD). Az elnöki tisztséget ifj. Tildy Zoltán (a híres természetfotós művész) töltötte be, a titkári feladatot Bence Lajos (később a soproni erdőmérnöki főiskola tanszékvezető professzora) látta el.

A Vadászati Osztály vezetésével Szederjei Ákost bízták meg. Az ő irányításával szervezték újjá a MALLERD tudományos kutatócsoportjait, amelyek az 1950-ben megalakult Erdészeti Tudományos Intézetbe (ERTI) integrálódtak.

Ezekben a nehéz időkben is példát mutatva az emberségből, barátságából, maga köré gyűjtötte a korszak akkori számkivetettjeit, akik korábban a vadgazdálkodás és a vadászat jeles értői és művelői voltak. Ez a csoport – Szederjei vezetésével – arra törekedett, hogy a teljesen lepusztult vadállomány korábbi világhírnevét helyreállítsák.

A közvetlen és külső munkatársak között országosan ismert nevekkal találkozhatunk: pl. Kittenberger Kálmán, Szechenyi Zsigmond, dr. Forgách Balázs, Teleky József, id. Fuchs Antal, Jilly Bertalan, Homoki-Nagy István, Szilágyi Kálmán, Altai Emil, Studinka László, Zsindely Endre, Jankovich Rudolf, Kókai Dezső valamint számos ismert járási és megyei felügyelő (pl. Esterházy László a zirci, dr. Nagy Endre a hatvani járási felügyelő (a későbbi vadaskert alapító Tanzániában))

A kutatóközpont számos feladata között többek közt szerepelt:

- az apró- és nagyvadállomány számbavétele,
- az állami erdőgazdaságok, rezervátumok és bérbeadandó vadászterületek, valamint a kutatás és oktatás célját szolgáló kísérleti területek kijelölése,
- a megyei és járási szakfelügyelet újjászervezése.

Szederjei Ákos felismerte, hogy hazánk összefüggő – állami tulajdonú – zárt erdővel borított tájain kiváló lehetőség nyílhat az újszerű vadgazdálkodásra, elsősorban a nagy mozgásigényű

(50-70 km) szabadterületi szarvaspopulációk egységes szemléletmód alapján kialakított kezelésére.

Mivel vadászati szempontból a bikák agancsának tömege és pontértéke alapján határozzák meg egy-egy élőhely értékét, így Szederjei összegyűjtötte a kiállításokon bemutatott, illetve a múzeumokban őrzött érmes trófeák alapadatait (1871-től, pontértéket és az elejtési helyeket). Ezeket Magyarország-térképen ábrázolta, és ezzel szemléletesen kirajzolódott az egyes élőhelyek minőségi különbözősége.

Munkájával nemcsak a szakemberek figyelmét akarta felhívni a gímszarvas populációk tájegység szerinti eltéréseire, hanem a hatalmi helyzetben lévő döntéshozóknak kívánta azon javaslatát alátámasztani, hogy a gímszarvas populációk minőségének javítása érdekében ezeket a tudományos tényeket vegyék figyelembe az új vadászterületek kijelölésekor, függetlenül az aktuális közgazgatási határoktól.

Sokszor folytatott szakmai vitát a legfelsőbb vezetőkkel, és – szuggesztív egyéniségének köszönhetően – sikerült őket meggyőznie igazáról.

A fennmaradt hivatalos okmányok alapján megállapítható, hogy milyen bonyolult folyamatnak bizonyult a különböző egyéni, párt és egyéb lobbycsoportok érdekeinek is megfelelő vadászterületek kijelölése.

A MALLERD javaslata alapján hétféle területtípus alakult ki:

bérbeadott-, lelövési engedéllyel (bárcával) vadászható-, személyzeti (FM és MALLERD), központi-, kísérleti-, tanulmányi területek, valamint ornitológiai rezervátumok.

1954-ig a dám- és gímszarvas (bika és tarvad) vadászata tiltott volt, kizárólag a minisztérium által kiadott egyedi engedéllyel volt elejthető.

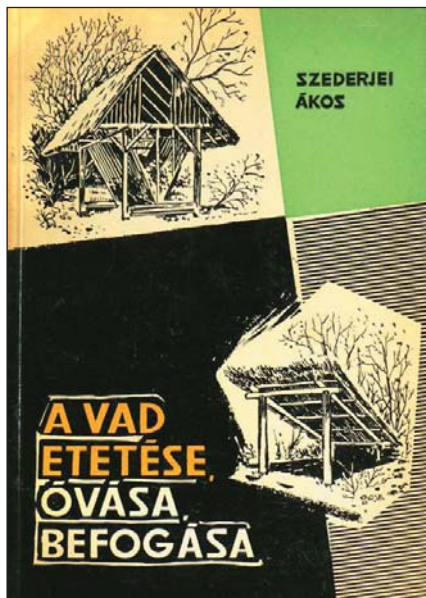
Az 1040/54 MT rendelet az erdőben folytatott vadgazdálkodást az állami erdőgazdaságok irányítása alá rendelte, és az összes nagyvadas vadászterület az Országos Erdészeti Főigazgatóság (OEF) irányítása alá került.

1948-ban Szederjei Ákos javaslatára jelölték ki kutató- és oktató bázisként Gödöllő Jakabpuszta területét. Ide telepítették Fegyvernekről a *Lelovich György* solymászmester magánbirtokán működő solymásztelepet.

Mintegy 80 db. különböző fajú ragadozó madarat tartottak – a szirtisastól a kabasólyomig – egyrészt hagyományörzési céllal, másrészt európai hírű ornitológusok bevonásával (*Pátkai Imre, Keve*

András), itt oktatták a leendő hivatásos és sportvadászokat a védett és vadászható fajok élőben való felismerésére.

- Itt forgatta dr. Homoki-Nagy István a népszerű természetfilmjeit, többek között az Európai Nagydíjat nyert „*Gyöngyvirágtól lombullásig*” című filmjét is, amelyben Szigethy Kálmán állatidomár és producer, Lelovich György fősolymászmester működtek közre. (Megjegyzés: *bosszú vajúdas után a magyar solymászat sportja – a természetvédelem felügyeletével – nemcsak legalitást kapott, hanem 2011-ben a világörökség részévé is nyilvánították.*)
- Itt létesült az ERTI Kísérleti Fácán- és Fogolykertje. 1951-ben sikerült hazánkban először volierben foglyot szaporítani. Fontos kutatási célul tűzték ki a fogolycapatok téli „kamrás” átteleltetését.

- Itt létesült a dám- és gímszarvas és őz kert, ahol Szederjei takarmányozási, agancsfejlődési, kormeghatározási, szaporodásbiológiai vizsgálatokat végzett.

A külföldi – főleg német – szakirodalmi adatokat, a saját kutatási eredményeit és a trófeabírálat adathalmazát feldolgozva mutatta be a gyakorló vadgazdáknak, hogy a jó vérvonalból származó gímikák egyedei az évente megújuló agancsuk tömegét akár 2 kg-mal is képesek növelni 10-12 éves korukig.

Ezzel bizonyítást nyert, hogy az ilyen egyedeket nem szabad a kulminációs koruk előtt kiemelni az állományból.

A dámszarvasnál 9-10, az őznél 7-8, a muflonnál 9-10 évben határozta meg a golyóérettségi kort. Javasolta, hogy a

bírálatnál végezzenek kormegállapítást és a hibás elejtést jelöljék be a bírálati lapra ún. „mínuszpontokkal” (-1, -2, -3 pont), valamint szankcionálják pénzbírsággal.

Szederjei érdeme a Nadler-i hagyományokon alapuló trófeabírálati rendszer továbbfejlesztése és kiterjesztése az állami és bérbe adott területeken zsákmányolt összes trófeára.

Szerinte az adatok nem elsősorban az elejtők hírnevének növelésére szolgálnak, hanem az állomány minőségét kell jellemeznük. Ezért célul tűzte ki a trófeabírálat országos bevezetését, hogy az így előálló statisztikai adatok hozzájárulhassanak a természetes élőhelyek különbözőségeinek feltáráshoz és a vadgazdálkodás szakszerűségének folyamatos nyomonkövetésével a vadállomány minőségének javításához.

Ennek az elképzelésnek a megvalósítását segítette, hogy 1956 után beindult a külföldi vadászok bérvadászattársa a MAVAD szervezésében.

Szederjei javaslatára az OEF utasítására az ERTI keretén belül megalakult az Országos Trófeabírálati Bizottság (OTB) elődje, azzal a feladattal, hogy a külföldi vadászok állami és bérbeadott területeken, míg a magyar vadászok állami területeken zsákmányolt érmes trófeáinak bírálatát végezze.

Az eredményes munka elismeréseként – *dr. Tóth Sándor* főosztályvezető javaslatára – 1964-ben a minisztérium leválasztotta az ERTI-től a trófeabírálatot, és a világon először 3 főállású, és 5-6 nyugdíjas szakemberrel létrehozta az Országos Trófeabírálati Bizottságot.

Szederjei Ákos az elnöki tisztséget 1968-ig látta el. (Utódai *Bakkay László, Szidnai László* majd *Bognár Gábor* voltak)

A bizottság szervezetében helyet kapott egy preparatórium is, *Kókai Dezső* (korábban a Nemzeti Múzeum preparátora) vezetésével. Feladata volt a trófeák esztétikus, szakszerű kikészítésének megismertetése és elterjesztése a gyakorlatban.

Az önállóvá vált OTB végezte a trófeabírálatokat, azok adatainak rögzítését, törzskönyvezését, fotódokumentálását, mínuszpontok megállapítását és szankcionálást, a bérvadászok lőjegyzékén az elszámolás alapját képező méret és súlyadatok hatósági rögzítését, a nemzeti értékű trófeák meghatározását, majd később a megyei bírálóbizottságok megalakítását.

Az OTB munkatársai az állomány minőségi gondozása érdekében folyamatosan szakmai képzéseket tartottak,

szakcikket írtak, trófeakiállításokat, bírálatokat szerveztek.

Az OTB szervezetében létesült – a Budakeszi Erdészetenél működő – Vadegészségügyi Laboratórium, amelyben a mező- és erdőgazdaságokban az egyre fokozódó mértékben használt vegyszerek apróvadra gyakorolt hatását vizsgálták.

A hatvanas évek végére a nagyvadállomány létszáma – egyes becslési adatok szerint – a háború előttinek kétszeresére szaporodott. (Szerintem legalább háromszorosára.)

Mindezen tevékenységek hozzájárultak a magyar vadgazdálkodás külföld előtti tekintélyének megalapozásához.

Az ötvenes évek végétől egymás után jelentek meg Szederjei Ákos kuta-

mester társszerzőségével írt, csak német nyelven jelent meg. A ma már könyvritkaságnak számító 459 oldalas mű, fotomontázs technikával készült, szép képekkel és részletes bírálati adatok közvételével mutatja be a Kárpát-medencében az 1881-1959 között zsákmányolt szarvastrófeákat.

Ez a külföldi vadászok körében népszerűvé vált könyv nagymértékben hozzájárult a magyar gímszarvas világhírnevének öregbítéséhez, és felkeltette a nyugati vadászok érdeklődését a „vasfüggöny” mögötti különleges minőségű vadállomány iránt, így nagyban elősegítette a vadászturizmus beindulását, amely nem csak hírnevet, de számottevő gazdasági hasznot is jelentett hazánknak.

Szederjei tudományos munkásságának összegzését jelentette a magyarországi szarvasról készült kandidátusi értekezése, amelyet 1963-ban védett meg a Magyar Tudományos Akadémián. A dolgozat téziseiben bemutatja a szabadtéri minőségi szarvas-gazdálkodás alapját képező tájegységenkénti állományminősítést. Az elbíralt agancsok értékpontjainak sokezeres adathalmazára alapján 6 táj 17 tájrészletén belül 104 szarvas törzset különít el.

Munkásságával hozzájárult, hogy a Nemzetközi Vadászati- és Vadvédelmi Tanács (CIC) és a Nemzetközi Kiállítási Iroda (BIE) Magyarországnak adományozta az első Vadászati Világkiállítás megrendezésének jogát az 1971-es évre.

A vadgazdálkodás fejlődésének eredményeként a világkiállításon 3 világrekord (szarvas, dám, őz) trófeát tudunk bemutatni, és 17 aranyérmes trófeánk jutott be a világranglista első tíz helyére. A dámnál mind az első tíz helyet magyar trófea nyerte el.

A magyar szabadterületeken zsákmányolt világrekord trófeákról szóló híreket kételkedve fogadó nyugati vadászok megnyugtatására írta meg Szederjei Ákos (nejével közösen) a „*Geheimnis des Weltrekordes -Der Hirsch*” és „*Geheimnis des Weltrekordes- Das Reh*” című könyveit, amelyek csak német nyelven jelentek meg, és bemutatják az új alapokon nyugvó nagyvadgazdálkodást.

Szederjei a világkiállításon a magyar trófebíráló bizottság küldöttségének vezetőjeként vett részt, bár ekkor őt – még 1968-ban – a Fővárosi Állat- és Növény-

kert főigazgatójának nevezték ki. A világhiállítás az Állatkert számára is hasznos volt, mert számos, hazánkban még nem látott – a kiállításon bemutatásra került – állatot az Állatkertnek ajándékoztak a kiállítók.

Dr. Szederjei Ákos az új munkaterületen is aktív tudományos életet élt, folyamatosan jelentette meg ismeretterjesztő cikkeit, tanulmányait, könyveit az állatok életéről, tartásáról, viselkedéséről.

Nagy gondot fordított a zárt téren élő állatok tartásának modernizálására, munkaterápiás foglalkozásokat vezetett be, korszerűsítette a takarmányozást és állategészségügyi ellátást. Számos újító tevékenysége között említhető, hogy 100 év után ő létesített először karantént az Állatkertben. Ő volt *Nädler Herbert* után a második olyan igazgató, akit tudományos munkásságáért felvettek az Állatkert Igazgatók Nemzetközi Szövetségébe (IUDZG).

1978-as nyugalomba vonulása után még rendszeresen publikált, oktatott, így pl. részt vett a Gödöllői Egyetem vadgazda szakmérnök képzésében is.

Még életében 25 könyve jelent meg magyar, német és cseh nyelven, több száz ismeretterjesztő cikke és tanulmánya ma is élvezetes olvasmány. Irodalmi munkásságában állandó segítőtje és szerzőtársa volt hűséges felesége, Magda asszony, akinek önálló ismeretterjesztő könyvei is megjelentek.

Munkásságának elismeréseként számos hazai és külföldi kitüntetésben részesült. (Német Vadászszövetség (DJV) irodalmi díja, a CIC Nívódíja, Széchenyi-díj, „*Egy élet a vadgazdálkodásban és kutatásban kifejtett munkásságáért*” érdemérem.)

1991. szeptember 19-én a szarvasbőgés havában, csendben távozott az örök vadászmezőkre. Nevét a nyírkáta 8561-es számú vadásztársaság vette fel.

Mellszobrát a család, a Vadász-kamara és Védegylet képviselői, volt munkatársai és barátai jelenlétében 2007-ben avatta fel *Prof. Dr. Persányi Miklós* Környezetvédelmi- és Vízügyi Miniszter.

Hálás vagyok a sorsnak, hogy munkatársa, majd később utódja lehettem az OTB-nél.

Szederjei dr. élete küzdelmes volt, ám a hitét soha nem veszítette el, amit gazdag életműve is bizonyít. Munkásságának kiemelkedő érdeme a magyarországi gímszarvas világhírnevének megalapozása, amelynek a XXI. századra is kiható jelentőségét kötelességünk megőrizni.

Szidnai László

az OTB nyugalmazott elnöke

tási eredményeket ismertető és állománykezelési, selejtezési eljárásokat bemutató szakkönyvei:

„Őz”; „Szarvas”; „*A vad etetése, óvása, befogása*”; „*Vadcsapáson*”; *Mit kell tudni a vadászportról?*, *Studinka László* társszerzőségével „*Nyúl, fogoly, fácán*” és egyéb tanulmányai, cikkei, melyek azokban az időkben fontos útmutatói voltak a gyakorlatban dolgozó vadgazdáknak, és jelentős szerepük volt a fiatal nemzedék szakmai nevelésében, képzésében.

A „*Die Goldmedallien-Hirsche Ungarns*” (1960) című munkája, amelyet *Otto Sartorius*, az ismert német erdő-